

ELİF BATUMAN

Traducere de Andreea Florescu

*Te cucerește prin milioanele
de observații mărunte.*

The New York Times

De la
autoarea
bestsellerului
Idioata

PRIMA SĂPTĂMÂNĂ

Era întuneric când am ajuns la Cambridge. Am târât valiza mamei mele pe drumul cu pietriș, spre râu. Riley fusese foarte supărată când fuseserăm repartizate la Mather, iar nu într-una dintre acele clădiri istorice din cărămidă roșie, împânzite de iederă, unde, cândva demult, în vremuri străvechi, tinerii locuiau alături de servitorii lor. Dar pe mine nu mă pasiona istoria, așa că îmi plăcea faptul că toate camerele din Mather sunt de o singură persoană și că nimeni nu trebuie să-și bată capul cum să împartă un apartament disproporționat în care oamenii trăiau înainte împreună cu servitorii lor.

Nu mai vorbisem cu Ivan din iulie, când ne-am luat la revedere unul de la altul într-o parcare de pe malul Dunării. Nu făcuserăm nici schimb de numere de telefon, de vreme ce amândoi aveam să fim pe drumuri, și oricum nici nu vorbiserăm cine știe ce la telefon până atunci. Dar nu mă îndoiam că, atunci când o să mă întorc la școală, o să găsesc un e-mail de la el, în care să-mi explice totul. La urma urmelor, era de neînchipuit să nu fie rost de o explicație sau că explicația ar putea veni din partea altcuiva sau că

ar putea veni prin orice alt mijloc în afară de e-mail, de vreme ce așa decuseseră întotdeauna lucrurile între noi.

Mather aducea cu o navetă spațială: de necucerit, deopotrivă străveche și futuristică, adunându-și puterile. Am ridicat legitimația dinaintea cititorului, iar ușa de la sala cu computere s-a deschis cu un clic. Mi-am adus brusc aminte de o carte pe care o citisem cândva despre o femeie care se privea în oglindă pentru prima oară după șapte ani în gulag, iar fața care o privea înapoi nu era a ei, ci a mamei sale. Mi-am dat numaidecât seama cât de rușinos, de îngâmfat și de obtuz era din partea mea, o studentă americană ce nu-și verificase e-mailul de trei luni, să se compare cu o deținută politică care petrecuse șapte ani în gulag. Dar era prea târziu – gândul se dusese deja într-acolo.

Am tastat de două ori greșit parola înainte să o nimeresc pe cea corectă. Informațiile au început să se reverse în cascadă de-a lungul ecranului, mai întâi cele despre computerul în sine și despre diferitele protocoale pe care le utiliza, apoi despre când și unde mă văzuse conectată ultima oară, după care, în sfârșit, propoziția care mi-a făcut inima să tresară: „Aveți un e-mail nou.“

Numele lui Ivan era acolo, întocmai cum mă așteptasem. Înainte să citesc mesajul de-a fir a păr, l-am scanat dintr-o privire, ca să văd cât de lung este și pe ce ton e scris. Mi-am dat imediat seama că ceva nu e în regulă. „Ceva nu e în regulă”, am citit. Am zărit cuvintele „șocat” și „monstru”: „Sunt foarte șocat că mă consideri un asemenea monstru”, scria. „Știu că nu vei crede nimic din ce îți spun.” Și: „Sper că îmi vei spune ce mă face să fiu atât de îngrozitor, ca să mă pot apăra.”

A trebuit să citesc de două ori întreg mesajul până să mă prind că era vechi de trei luni. Ivan îl trimisese în iunie, drept răspuns la un e-mail furios pe care i-l trimisese eu înainte să plec din campus. Practic vorbind, răspunsul lui fusese invalidat de toate câte se întâmplaseră între noi în aceste trei luni. Dar tot

îl percepeam ca pe un ultim și definitiv cuvânt venit din partea lui, iar asta pentru că, deși mai aveam câteva mesaje necitite în inbox, niciunul nu era de la Ivan. Nu-mi mai scrisese nimic din ziua aceea din parcare – când mă ținuse atât de aproape de el, după care se suise în mașină și plecase.

Majoritatea celorlalte e-mailuri erau și ele vechi de o lună, deci irelevante acum. Era unul de la Peter, în care scria „Trebuie neapărat să știu la ce oră ajunge zborul tău la Budapesta“, iar altul de la Riley, în care mă întreba dacă e în regulă să aplice pentru camere de cămin la comun, ca să nu mai trebuiască să stăm în Mather. Numai două mesaje erau recente, de acum două zile. Într-unul scria că trebuie să mă văd cu prima ocazie cu ofițerul de credit. În celălalt, care era de la noul președinte al Asociației Studenților Turci, scria că cineva găsisse o prăvălie în Brookline care vinde *pastırma* cum se face în Kayseri: un fel de carne conservată despre care unii spun că se înrudește etimologic cu pastrama. „Deci, dacă îți place *pastırma* cum se face în Kayseri, poți trece pe acolo“ era concluzia mesajului.

Am ieșit din programul de e-mail și am folosit oribila comandă „finger“ ca să văd pe unde era Ivan. Se conectase din Berkeley cu două ore în urmă. Deci era acolo. Doar că nu-mi scria mie.

—5

Svetlana a ajuns în campus la o zi după mine, cu toate că mi se păruse că trecuseră ani. Deja dormisem o noapte în noua mea cameră, luasem micul-dejun și prânzul la cantină și făcusem numeroase drumuri până la boxe, purtând aceleași conversații iar și iar. „Cum ți-ai petrecut vara?“ „Tu cum ți-ai petrecut vara?“ „Cum a fost în Ungaria?“ Nu eram deloc mulțumită de caracterul vag al răspunsurilor mele. Încă nu descoperisem răspunsul potrivit.

– Cum a fost în Ungaria? m-a întrebat Lakshmi la prânz, cu o privire conspirativă. S-a întâmplat ceva?

În ciuda dorinței mele de a-i spune că s-au întâmplat multe, am răspuns cinstit la întrebare, în sensul în care știam că o intenționase Lakshmi. Nu se întâmplase nimic.

Svetlana mi-a pus apoi aceeași întrebare pe seară, când ne-am întâlnit la apartamentul ei în stil industrial din noul Quincy, și am stat așezate pe fotolii *bean bag* sub un poster cu ceva de Edward Hopper, vorbind despre toate câte se întâmplaseră de la ultima dată când stătuserăm de vorbă – când eu o sunasem dintr-o cabină telefonică din gara din Kâl, iar Svetlana era la casa bunicii ei din Belgrad. I-am povestit cum în sfârșit îl sunasem pe Ivan în Budapesta, cum el apăruse cu o canoe și cum stătuserăm toată noaptea treji acasă la părinții lui.

– Și, s-a întâmplat ceva? m-a întrebat ea, pe un ton mai leneș și mai amuzat decât cel al lui Lakshmi, dar cu același subînțeles.

– Ei bine, *chestia aia* nu s-a întâmplat, am zis.

– Of, Selin! a făcut Svetlana.

Când mi-a spus pentru prima oară despre programul de vară din Ungaria, Ivan mi-a sugerat să mă gândesc bine, pentru că nu voia să mă forțeze să fac ceva. Svetlana a zis că dacă eu consimt să merg, Ivan o să încerce să facă sex cu mine. O posibilitate pe care nu o mai luasem în calcul până atunci. Visam tot timpul cu ochii deschiși la Ivan, închipuindu-mi tot felul de conversații pe care le-am putea avea, cum m-ar privi, cum mi-ar atinge părul, cum m-ar săruta. Dar nu m-am gândit niciodată la sex. Ce știam eu despre „făcut sex“ nu corespundea cu nimic din ce aș fi vrut sau aș fi simțit.

Am încercat de mai multe ori să folosesc un tampon. Despre tamponane spuneau fetele mai mari și mai sofisticate cum că ar fi mai eliberatoare și mai feministe decât absorbantele mari. „Doar

îmi pun unul și uit de el.“ Mă deranja sugestia că nu ai cum să nu fii tot timpul conștientă de absorbantul tău mare. Cu toate acestea, odată la câteva luni, mai dădeam o șansă tampoanelor. Și era mereu la fel. Indiferent de direcția în care împingeam aplicatorul, oricât de metodic aș fi încercat diverse unghiuri, rezultatul era aceeași durere orbitoare și electrizantă. Am citit și răscitit instrucțiunile. Era evident că fac ceva greșit, dar ce? Mă îngrijora, cu atât mai mult cu cât eram destul de sigură că un tip ca Ivan e mai mare decât un tampon. Dar după aceea creierul meu a încetat să mai întrețină acel gând, care a devenit de neconceput.

Svetlana mi-a sugerat că aș face bine să mă gândesc la asta.

– N-ai vrea să ajungi în situația aia și să nu te fi gândit la ea, mi-a zis, de altfel destul de rezonabil.

Și totuși, s-a dovedit că nu prea aveam la ce să mă gândesc. Era cât se poate de evident că, dacă Ivan ar fi încercat să facă sex cu mine, l-aș fi lăsat. Poate ar fi putut să-mi spună el ce făcusem greșit și poate că sexul nu ar fi fost la fel de oribil precum încercarea de a-mi pune un tampon.

Dar nu a încercat, iar în toate nopțile în care am stat până târziu împreună nu am făcut decât să vorbim. Apoi a plecat în Thailanda, la sfârșitul lui iulie, în timp ce eu mai aveam de stat încă zece zile în sat, înconjurată de oameni care nu erau el. Ce lucru curios: într-un fel, plecasem în Ungaria ca să-l înțeleg mai bine pe Ivan, de vreme ce era atât de important pentru el că este ungar, dar abia în sate mi-am dat seama, nu fără un oarecare șoc, că deși naționalitatea maghiară e o mare parte din Ivan, el însuși e doar o foarte mică parte din națiunea Ungariei. Într-o anumită măsură, știusem dintotdeauna că Ungaria este ditamai țara, căminul a milioane de oameni care nu-l întâlniseră niciodată pe Ivan, care nici nu au habar de el și nici nu le pasă. Dar, aparent, nu am gândit-o suficient de bine, pentru că tot m-a surprins.

Asta să se fi întâmplat când am pierdut firul poveștii pe care mi-o spuneam – firul poveștii despre viața mea?

Călătoria Svetlanei la Belgrad – prima de când s-a terminat războiul – a decurs bine, poate datorită tuturor pregătirilor pe care le făcuse cu psihanalistul ei. Doar pentru o clipă, la magazinul de la parterul blocului bunicii ei, când scăpase o monedă și se aplecase să o ridice, și-a amintit brusc și cu groază cum o sticlă de lapte fusese cândva făcută țândări pe aceleași plăci de pardoseală. Nu și-a amintit ce altceva se mai întâmplase sau de ce episodul fusese atât de îngrozitor. Nu a văzut decât imaginea sticlei spulberându-se irecuperabil în toate direcțiile și laptele împrăștiindu-se pe dalele murdare ca o mână diabolică.

– Lapte vărsat, a oftat Svetlana. Uneori îmi doresc să fi fost și inconștientul meu puțin mai original.

Aș fi vrut să aflu mai multe despre asta, dar Svetlana deja se gândea mai puțin la Belgrad și mai mult la sălbăticia din care doar ce se întorsese și unde fusese lidera unui program de preorientare a bobocilor. Tot uitam de existența programelor de preorientare a bobocilor. Pe lângă cele în aer liber, era și unul artistic, și unul orientat spre comunitate, în care construiai case pentru oameni defavorizați. Trebuia să plătești în plus ca să participi la ele – chiar și la cel în care construiai case –, așa că nu mi-a trecut niciodată prin minte să mă înscriu. Însă Svetlana participase la cel în aer liber pe când fusese bobocă și avusese parte de o experiență profundă, vecină cu sublimul.

Ascultând-o pe Svetlana vorbind, ba mi se părea că i se întâmplase ceva minunat, ba mă cuprindea o senzație puternică de alienare. Descria prietenii intense pe care le înfiripase cu boboci care păreau plictisitori prin intermediul exercițiilor, al jocurilor și al activităților create, de-a lungul anilor, anume în acest scop.

Ea nu părea deranjată, cum aş fi fost eu, de ideea că experienţa e una croită pe măsura *ta*, ca să te faci să te simţi într-un anume fel.

Un rol din ce în ce mai important în naraţiunea Svetlanei îl juca partenerul ei, Scott. Fiecare grupă avea câte doi lideri, o fată şi un băiat. Am înţeles că trebuie să fi fost încântător să ai o misiune comună cu un tip, una care să necesite coordonare, discuţii şi responsabilităţi. Totodată, era ceva sinistru în faptul că toţi erau atât de încântaţi de mascarada asta cu decor de tabără, în care se jucau de-a mama şi de-a tata. Sau oare doar mie mi se părea așa, din cauză că ai mei erau divorţaţi?

Pasionat de muzică *bluegrass* şi de filozofia Zen, Scott părea genul de tip şters, american până în măduvă, care negreşit o consideră pe Svetlana amuzantă. Din nu ştiu ce motiv, astfel de tipi aveau întotdeauna o atitudine negativă faţă de mine. Când a ajuns la partea în care Scott e în ultimul an şi are o prietenă, Svetlana a lăsat să se înţeleagă din tonul ei că fie se depărta de, fie făcea o aluzie ironică la comparaţia imediat evidentă cu Ivan. Tot sublinia cât de aparte e relaţia ei cu Scott, având în vedere circumstanţele, datorită încrederii depline pe care o au unul în celălalt şi familiarităţii corpurilor după ce se ajutaseră reciproc să se caţăre pe tot felul de obstacole naturale şi artificiale şi să care lucrurile necesare supravieţuirii, învăluţi, zi şi noapte, în frumuseţea nesfârşită a naturii.

– Cum o să reuşesc să te scot din viaţa mea? o întrebase Scott pe Svetlana în ultima lor noapte petrecută împreună.

Svetlana îi răspunsese că poate e mai bine că apropierea lor ia sfârşit, de vreme ce nu mai fusese niciodată atât de vie şi de intensă pe cât fusese în acele zile în pădure.

– I-am spus că iarna sunt destul de *vlăguită*, a continuat Svetlana, accentuând alegerea neobişnuită a cuvântului. Şi că nu aş vrea să-l dezamăgesc.

– Nu e cazul să spui așa ceva, că m-ai dezamăgi, îi răspunsese Scott. Nu e ca și cum suntem împreună.

De ce mă simțeam atât de zdrobită? Svetlana nu făcea decât să citeze ceva ce îi spusese Scott. Nu avea nimic de-a face cu mine, și nici măcar ea însăși nu părea afectată.

—5

Eu și Svetlana stăteam în camera ei în colțuri opuse, citind catalogul cursurilor. Era o carte magică. Toată cunoașterea omenirii era cuprinsă în paginile ei, ascunsă sub formă de clasificări. Parcă era scoasă din romanul *From the Mixed-Up Files of Mrs. Basil E. Frankweiler*, unde răspunsul la întrebarea dacă statuia era, într-adevăr, făcută de Michelangelo – răspunsul care ar fi decis cât de important fusese tot ce se întâmplase până atunci – se găsea chiar în acele dulapuri cu dosare, iar copiii nu trebuiau decât să-l găsească, dar mai întâi aveau de ghicit în ce dosar se află.

Mi-a trecut prin minte că e ceva în neregulă cu felul în care sunt organizate departamentele și specializările. De ce diferitele tipuri de literatură sunt categorisite după geografie și limbă, în vreme ce științele sunt categorisite după nivelul de abstractizare sau după mărimea obiectului de studiu? De ce nu e literatura clasificată după numărul de cuvinte? De ce nu e știința clasificată după țară? De ce religia are propriul departament, în loc să intre la filozofie sau la antropologie? Ce diferențiază o religie de o filozofie? De ce istoria oamenilor nonindustriali intră la antropologie, și nu la istorie? De ce sunt cele mai importante subiecte abordate doar indirect? De ce nu există un departament al iubirii?

Știam, încă dinainte de a o întreba, că Svetlana o să sară în apărarea sistemului de departamente – dar cum? Era atât de evident că nu sunt decât niște categorii arbitrare care îi trăzniseră prin minte vreunui tip.

– Ei, normal că sunt arbitrare, a spus Svetlana, dar asta pentru că sunt categorii istorice, nu categorii formale.

A adăugat că acest catalog al cursurilor este o relicvă a modului de împărțire a cunoștințelor umane în discipline din Grecia Antică. Nu aveai cum să separi cunoașterea de istoria conceperii și organizării ei, astfel că acela era cel mai bun mod de a o studia: împărțită în categorii stabilite din punct de vedere istoric. Am fost impresionată de cât de deșteaptă e Svetlana, dar nu eram de acord. Eram de părere că ar trebui să rescriem categoriile și să încercăm să ne gândim la o organizare mai bună decât să rămânem la una pe care se întâmpla să o fi moștenit.

În general, nu aveam încredere în atitudinea Svetlanei față de influențele istorice sau de alt fel. Era mereu cu gândul la influența părinților săi. Nu că ar fi fost singura din acest punct de vedere. La nici cinci minute după ce îi cunoști, jumătate dintre cei de la Harvard îți spun despre influența pe care o au părinții lor.

Se spune că să fii obsedat de propriii părinți este un adevăr universal valabil, însă eu nu simțeam asta. Când am citit *Hamlet* în liceu, aproape că am murit de iritare. Pe atunci, nu mă gândeam decât la plecare – iar Hamlet reușise acest lucru, fusese la facultate, după care se *întorsese* ca să fie implicat într-o dramă degustătoare legată de viața sexuală a mamei lui? Doar pentru că așa îi spusese tatăl lui, ținând o predică în care își plânsese de milă, lungă de câteva pagini, în care nu folosise niciun cuvânt despre Hamlet, și nici nu i se adresase, nefăcând altceva decât să bată câmpii despre cum dorința trupească se înfruptă din resturi? După care Hamlet a început să umble încolo și-ncoace, făcând remarci tăioase oamenilor despre propria lui mamă? Nu aveam răbdare cu un asemenea specimen de om.

În primăvara trecută, cu câteva luni bune înainte să ne anunțăm specializările, Svetlana începuse să ceară sfaturi de la părinții ei și

de la alți oameni în vârstă. Tatăl ei refuzase cu îndârjire să-și ofere îndrumarea, afirmând că „N-am cum să te cunosc mai bine decât te cunoști tu însăși“. Tipic pentru tatăl Svetlanei. Clar, era de părere că știe ce trebuie să facă ea, dar voia astfel să-i dea o lecție. Mama ei i-a răspuns „Întreabă-l pe Gould“, adică să discute cu Stephen Jay Gould, pentru că fusese odată la el la cabinet în orele de lucru și purtaseră o discuție de două ore despre decăderea omului. „Cât te invidiez pentru nenumăratele alegeri pe care le ai la dispoziție“, adăugase mama Svetlanei. „Mi-aș dori să fiu în locul tău. Sunt atât de fericită pentru tine, încât îmi dau și lacrimile uneori.“

Svetlana se prefăcea că încă nu-și alesese niciun curs, cu toate că era evident că o făcuse. Ne înscriaserăm amândouă la cursul de rusă avansată, pe care erai obligat să îl faci dacă sperai să citești o carte în rusă înainte să ți se sfârșească cei patru ani de educație academică. Acesta făcea cât două cursuri. Odată ce adăugai și un curs obligatoriu, și un seminar pe specializarea aleasă, asta însemna deja patru cursuri, un program complet.

Dar eu mă înscriisesem la un curs în plus, ca să pot să-mi aleg astfel unul care să nu fie obligatoriu. Nu înțelegeam de ce nu se înscriu mai mulți la un al cincilea curs. Nu costa în plus. Nu trebuia decât să completezi o „cerere“ și să ai o întrevedere cu decanul. Adevărat, aceste întrevederi nu erau niciodată plăcute. Dincolo de mina încordată a decanului, aproape că întrezăreai mecanismul acela ascuns care traducea neobosit tot ce ziceai într-o expresie a iraționalității sau a imaturității. Dar, dintr-un motiv necunoscut, legile universului său nu-i permiteau să ți se opună fațăș. Nu făcea decât să zâmbească fix și să te sfătuiască să nu te încarci cu atât de multe cursuri, însă dacă îi zâmbeai înapoi pentru suficient de mult timp, în cele din urmă îți semna cererea.

Am deschis catalogul la întâmplare.

*Probabil că geniul lui Batuman constă
în disponibilitatea ei de a acorda micilor drame
din viața de student aceeași importanță pe care
o acordă marilor întrebări existențiale.*

Harvard Review

Studentă în anul doi la Harvard, Selin încearcă să își descifreze relația neconsumată cu Ivan. Mirările și nebuniile tipice vieții studentești nu-i aduc cele mai mari satisfacții, iar dinamica dintre femei și bărbați adesea o exasperează.

Dornică să-și depășească dezamăgirea amoroasă și să înțeleagă condiția umană, Selin apelează la un ghid existențial mai puțin convențional: operele unor autori precum Proust, Pușkin sau Breton. Cel mai seducător model de existență se dovedește însă a fi cel propus de Kierkegaard, care opune hedonismul comportamentului responsabil, așteptat de societate.

Primele experiențe sexuale și o călătorie în țara de origine o determină pe Selin să iasă din propria carapace. Cu o voce onestă, eroina ne poartă într-un carusel palpitant al propriei deveniri, presărat cu perspective hilare și înduioșătoare asupra vieții.

byblos

curteaveche.ro

ISBN 978-606-44-1622-3

9 786064 416223